

УДК 37.091.4

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.103>

Чумак Л. В.^{*},
orcid.org/0000-0002-0010-1093

АКМЕ-ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ПРЕДСТАВНИКІВ ПОКОЛІННЯ Z У КОНТЕКСТІ РЕФЛЕКСИВНО-ПРОЄКТНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

У статті представлено концептуальні положення теорії поколінь у контексті рефлексивно-проектної парадигми освіти. Її метою визначено виокремлення способів удосконалення освітнього процесу сучасної молоді в напрямі значущих структурних компонентів означеної парадигми освіти. Завданнями дослідження є висвітлення особливостей цифрового покоління і психолого-педагогічного контексту рефлексивно-проектної парадигми освіти для можливості трансформації їх у наукове поле методологічного і методичного знання з подальшим практичним відтворенням певних базисних положень. Методологічну основу становлять концептуальні положення теорії поколінь; філософські, психологічні та педагогічні аспекти освіти; акме-теорії розвитку особистості як суб'єкта діяльності з використанням історичного наративу; аналіз і узагальнення одержаної інформації щодо психологічних характеристик «цифрових дітей» та значущих структурних компонентів рефлексивно-проектної парадигми освіти для можливості подальшого більш чіткого проєктування вектора акме-траєкторії означеного феномена як об'єктивної потреби освітньої практики у модернізації. Дослідження виконано в руслі комплексного поєднання особистісного, системно-структурного та контекстного підходів до розгляду акме-орієнтирів розвитку молоді у контексті рефлексивно-проектної парадигми освіти. Використано такі методи дослідження: структурно-аналітичний метод і порівняльно-історичний, які дозволяють вивчати спадкоємні зв'язки між різними ідеями; метод систематизації наукових ідей; метод інтерпретації фактологічних даних; метод прогностичного мислення з орієнтацією на прогноз якісного результату. Новизна дослідження полягає у розробці алгоритму реалізації рефлексивно-проектної парадигми освіти та визначенні її базисних положень як акме-орієнтирів розвитку молоді покоління Z.

Ключові слова: теорія поколінь, соціально-психологічні особливості молоді покоління Z, алгоритм реалізації рефлексивно-проектної парадигми освіти, базисні положення.

Постановка проблеми. Унікальність покоління Z обумовлюється зростанням і соціалізацією центеліалів у реаліях найбільш повної включеності особистості в цифрове суспільство. В умовах сучасних глобалізаційних та інтеграційних процесів виокремлюються й інноваційні напрями розвитку національної освіти, що мають на меті допомогти іGeneration подолати труднощі розвитку, викликані перебуванням у мультимедійному середовищі. Адже «покоління Z не схоже ні на колективістів бейб-бумерів, ні на консьюмерістів з покоління X і, навіть, має мало спільного з мрійниками і егоїстами мілленіалами» [3].

Отже, інноваційні процеси та спрямованість педагогічної науки на реформування системи освіти в Україні, спроможної задовольнити теперішні потреби суспільства, зумовлюють активізацію пошуку резервів підготовки молоді до життя для визначення адекватного викликам сучасності стилю інтенсифікації передачі знань центеліалам та удосконалення системи їхніх морально-ціннісних орієнтацій. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми вважаємо визначення акме-орієнтирів розвитку молоді покоління Z у контексті рефлексивно-проектної парадигми освіти.

Аналіз досліджень. Питаннями модернізації системи національної освіти опікувалися І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Савченко

^{*} © Чумак Л. В.

та ін. Над вирішенням проблеми удосконалення підготовки молоді до життя у цифровому суспільстві працювали А. Андрущенко, В. Биков, Р. Гуревич, А. Кулакова, Є. Шаміс та ін.

Однак, відсутність чіткої програми дій щодо навчання, виховання і соціалізації покоління Z, яке найближчим часом почне свою трудову діяльність, зумовила вибір теми нашої статті.

Мета статті – визначення способів удосконалення освітнього процесу сучасної молоді в контексті значущих структурних компонентів рефлексивно-проектної парадигми освіти.

Завданнями нашої наукової розвідки є висвітлення особливостей цифрового покоління і психолого-педагогічного контексту рефлексивно-проектної парадигми освіти для можливості трансформації їх у науковому полі методологічного і методичного знання з подальшим практичним відтворенням певних базисних положень. Методологічну основу дослідження становлять концептуальні положення теорії поколінь; філософські, психологічні та педагогічні аспекти освіти; акме-теорії розвитку особистості як суб'єкта діяльності з використанням історичного нарративу; аналіз і узагальнення одержаної інформації щодо психологічних характеристик «цифрових дітей» та значущих структурних компонентів рефлексивно-проектної парадигми освіти для можливості подальшого більш чіткого проектування вектора акме-траєкторії означеного феномена як об'єктивної потреби освітньої практики у модернізації. Дослідження виконано в руслі комплексного поєднання особистісного, системно-структурного та контекстного підходів до розгляду акме-орієнтирів розвитку молоді у контексті рефлексивно-проектної парадигми освіти. Особистісний підхід дозволив не тільки вивчити характеристики особистості підлітка мультимедійного суспільства, а й тенденції сучасних досліджень психологічних особливостей покоління Z, що здійснюються в США, Європі, Китаї та ін., адже результатів аналогічних вітчизняних розробок поки що небагато. Системно-структурний підхід сприяє представленню рефлексивно-проектної парадигми освіти єдиною системою, яка включає структурно-функціональні компоненти. Контекстний підхід дозволяє розглянути досліджувану проблему у світлі наукових та освітніх реалій сьогодення. Методами дослідження є: структурно-аналітичний метод і порівняльно-історичний, які дозволяють вивчати спадкоємні зв'язки між різними ідеями; метод систематизації наукових ідей; метод інтерпретації фактологічних даних; метод прогностичного мислення з орієнтацією на прогноз якісного результату. Новизна дослідження полягає у розробці алгоритму реалізації рефлексивно-проектної парадигми освіти та визначенні її базисних положень як акме-орієнтирів розвитку молоді покоління Z.

Виклад основного матеріалу. Вчення про спадкоємність поколінь вперше з'явилося ще за часів Античності. Його відродження у період Нового часу (XVII-XVIII ст.) трансформувалося в окремий напрям філософського знання, представлений формуванням основ класичної теорії поколінь. Її основоположник – італійський філософ Дж. Віко (1668–1744) – не тільки заклав основи культурної антропології та етнології, а й виокремив принципи історичного дослідження, що стали основою класичної теорії поколінь, а саме: «1) земна всесвітня історія незалежна від Священної історії; 2) саморозвиток суспільства здійснюється за своїми внутрішніми законами і причинами в процесі зміни поколінь; 3) освіта є головним чинником прогресу в розвитку суспільства; 4) історія є зміною поколінь, які пов'язуються єдністю законів розуму і зростанням раціонального знання» [4, с. 18]. У подальшому розвиток теми спадкоємності поколінь відбувався в ході полеміки прихильників двох протилежних підходів: а) натуралістичний підхід – ідеї саморозгортання людської історії за природними законами – Ж. Кондорсе, Д. Дідро (послідовники Дж. Віко), І. Кант та ін.; б) метафізичний романтизм – ідеї телеологічного світогляду – Ж.-Ж. Руссо, Д. Юм, І. Гердер [5, с. 39].

Сучасну концепцію теорії поколінь, створену на основі довгострокових досліджень з економіки, політики, соціології, психології в США, Південній Кореї, Гонконгу, Сінгапурі, Тайвані, Японії, ПАР, Європі та Латинській Америці, обґрунтували історик В. Штраус (William Strauss) і фахівець в області демографії Н. Хоув (Neil Howe) в роботі «Покоління. Історія американського майбутнього. 1584 до 2069» (1991).

Хоча в сучасному науковому обігу визначення сутності поняття «покоління» характеризуються різноваріантністю, проте ці американські вчені «соціальним поколінням» називали певну сукупність людей, що народжені в один двадцяти-двадцятип'ятирічний період і характеризуються трьома загальними критеріями: вікове положення в історії (переживання одних і тих же історичних подій в приблизно однаковому віці); загальні, єдині вірування і моделі поведінки; відчуття причетності до даного покоління [16, с. 33-35]. Не заперечуючи освіти, вони «відмовилися від інтерпретації вікової педагогіки про відмінності в поведінці і навчанні на основі віку та охарактеризували покоління, виходячи з глибинних цінностей» [9, с. 120], які є підсвідомими, найчастіше абсолютно непомітними і неявними (в тому числі для самих представників поколінь). Формування цінностей (поколінневих, загальнолюдських та індивідуальних) відбувається в особистості приблизно у віці до 12–14 років, але впродовж життя кожне покоління живе і діє під їх впливом.

Існує значна кількість класифікацій поколінь, кожна з яких має своє обґрунтування, проте більш поширеною у науковому обігу є така градація поколінь ХХ–ХХІ ст.: Покоління Переможців (1900–1922 р. н.); Покоління Мовчазних (1923–1942 р. н.); Покоління Бейбі-Бумерів (1943–1962 р. н.); Покоління Х (1963–1982 р. н.); Покоління Y або мілленіалів (1983–2002 р. н.); Покоління Z (з 2003 р. по наш час) [10, с. 37]. До того ж, «поділ по роках умовний, і грань між поколіннями, що змінюються кожні двадцять років, розмита п'ятирічним проміжком» [2].

Отже, у людей, які вирости в різних історичних періодах, різняться особливості розвитку, морально-ціннісні орієнтації, світогляд, мотиваційні установки, комунікаційні й поведінкові моделі, способи досягнення життєвих та професійних цілей.

Поколінням Z (iGeneration, «цифровими дітьми», центеніалами) у наукових джерелах називають молодь з 2003 р. н. Сприйняття і мислення «мультимедійних» дітей не стало позитивним або негативним, воно змінилося [7, с. 4] і набуло формату нової ери людства з миттєвим доступом до інформації, можливістю її вільно приймати та передавати [13, с. 3].

Аналіз наукових доробків широкого кола закордонних учених (Н. Азаренка [1], А. Кулакової [7], результатів досліджень агентства Validata [15] та ін.) надає можливість виокремити такі соціально-психологічні особливості молоді покоління Z: порушення вікового розвитку нервової системи (підвищення збудливості, вразливості, зменшення слухняності, терплячості, терпимості, схильність до підвищеної конфліктності) через недостатність емоційних контактів у сім'ї і надлишок неадаптованої до дитячої свідомості інформації; гіперактивність із ускладненням зосередженості на конкретному аспекті із швидким переключенням та споживанням інформації не великими обсягами, а фрагментарно, маленькими «перекусними» порціями (за результатами дослідження агентства Validata (2016) середній період концентрації уваги на одному об'єкті становить 8 секунд) [15]; уміння діяти в умовах багатозадачності; інформаційна обізнаність; інтенсифікація впевненості в собі і у власних силах; сформованість власної точки зору [13, с. 7]; кліповість мислення, що відтворюється у здатності сприймати світ через короткі яскраві образи і послання [1]; утруднення в сприйманні об'ємних художніх творів класиків, проте успішне сприйняття літератури з тезовим викладом (чек-листи, Лайфхак, покрокові алгоритми, щоденники, комікси) [7, с. 4]; надання переваги наочній інформації, в якій текст замінюють смайлики, картинки, відео-кліпи; загострення світоглядного конфлікту поколінь із покладанням на батьків моральної відповідальності за власні проблеми [15]; поверхневий підхід до приймання рішень; схильність

до інтровертованого індивідуалізму як способу взаємодії зі світом людей, захисту від проблем життя, відгородження від світу; підвищення схильності до маніпульованості умами й почуттями через Інтернет; вихід у самостійне життя з активізацією інфантильних егоцентричних переконань; розмивання життєвих принципів і орієнтирів через швидкі зміни, спрощено-популістські орієнтири життя та «короткий горизонт планування» [15]; інфантилізація із небажанням дорослішати й обтяжувати себе дорослими обов'язками та відповідальністю, але з постійним очікуванням позитивного оцінювання своїх дій; віддалення від родини з очікуванням від неї вирішення особистих проблем; дружнє спілкування й партнерський характер взаємодії за умови відсутності авторитарного догматичного тиску з боку старших; стирання кордонів між поколіннями і зміною їх ролей у традиційному навчанні (мультимедійні діти охоче допомагають зрілим людям в орієнтації у нових технологіях, трендах та ін.) [11]; егоцентризм зі споживацьким ставленням до життя, інформації, товарів, послуг, розваг та ін. [12]; соціальна самоізоляція з прагнення бути вільним від суспільства; компенсація соціальної реальності віртуальним світом із зосередженням в ньому власних інтересів, почуттів, помислів, комунікацій.

Отже, для розвитку зануреного у віртуальне фрагментарне спілкування покоління Z, яке мешкає у «практично сформованому іншому життєвому середовищі людства – цифровому біосоціальному просторі, коли віртуальний простір є продовженням фізичного і соціального» [8, с. 33-34], цінним стає саме визначення шляхів удосконалення освітнього процесу. Більш перспективними акме-орієнтирами в означеному контексті ми вважаємо виокремлення алгоритму реалізації рефлексивно-проектної парадигми освіти.

Беручи до уваги думку П. Сауха щодо нового образу освіти в контексті ідей сталого розвитку суспільства [14], концептуальними положеннями, які надають можливість реалізувати ідеї проектної парадигми освіти, можна визначити:

а) на методологічному рівні – рух від монотеорій, що односторонньо пояснюють причину складного явища соціалізації покоління Z, до комплексних побудов освітніх парадигм, якими б передбачалося не тільки формулювання перспективних векторів модернізації змісту освіти, спрямованих на інтенсифікацію розвитку психічних функцій «цифрових дітей», активізацію удосконалення їх системи морально-ціннісних орієнтацій, мотиваційних установ та механізмів емоційно-вольової регуляції поведінки й діяльності, а й відповідні способи підготовки / удосконалення учителів і викладачів для такого виду фахової діяльності;

б) на методичному рівні – побудова моделей освітнього процесу, що включають як методичний інструментарій для поглиблення цілісного знання, так і синтезуючі технології для удосконалення техніки аналізу, формування вмінь знаходити альтернативні можливості, варіативність засобів впливу на розвиток особистості зета через розкриття індивідуальності, інтенсифікацію його здатності не тільки сприймати і переробляти інформацію, а й знаходити сенс цієї інформації та пов'язувати її зі смыслом подій минулого, теперішнього і майбутнього;

в) на практичному рівні – активізація синергії навчання (як «навчання пізнанню чогось») і виховання (як «навчання жити певним способом») для передачі молоді соціального досвіду і підготовки її до активної участі в суспільному житті.

Стратегії рефлексивної моделі освіти доречно ґрунтувати на «моделі педагогічного міркування» Л. Шульмана, що пропонує такий алгоритм оптимізації педагогічної дії: «1. Осмислення; 2. Трансформація; 3. Оцінка; 4. Роздуми; 5. Нове осмислення» [17, с. 394].

Отже, з оглядом на науковий доробок М. Ліпмана [7, с. 111], ми пропонуємо розглядати рефлексивно-проектну парадигму освіти розвитку покоління Z з позицій аналітично-прогностичного мислення, що: приймає до уваги як процедурні, так і предметні міркування; спрямовується на вирішення проблемних ситуацій; має метакогнітивний характер (дослідження в дослідженні); чутлива до контексту (сформованого

в результаті синтезу: а) критичного мислення (що керується критеріями, націлене на вироблення суджень, є самокорегуючим і чутливим до контексту); б) творчого мислення (вразливого до критеріїв, спрямованого на судження, спроможного саморозвиватися); орієнтована на прогноз якісного результату.

Висновки. Таким чином, акме-орієнтирами розвитку молоді покоління Z у контексті рефлексивно-проектної парадигми освіти пропонуємо такі базисні положення: 1. Мета: формування комплексного мислення; 2. Методологія: а) підходи – особистісний, системно-структурний, контекстний; б) принципи – науковості; синтезу критичного, аналітичного, творчого і прогностичного мислення; поступового концентричного розширення знань і уявлень молоді; інтеграції навчально-пізнавальної та рефлексивної діяльності для усвідомлення центеніалом цінності самопізнання; в) закономірності – відповідність мети розвитку його змісту, технологіям й методам; цілеспрямованість взаємодії наставника і вихованців; єдність педагогічного керівництва і самостійної діяльності зета; 3. Домінуючий компонент освітнього процесу: наукова організація праці; 4. Методичний інструментарій: а) упорядкування освітнього процесу доцільним структуруванням відповідно логіці навчання; б) створення смислового простору проблемно-пошукового середовища (раціональним використанням часу з поділенням його на проміжки по 10–15 хвилин для зміни видів діяльності; інтенсифікацією позитивізму мислення для оптимізації розумової активності; формулюванням мети як освоєння нового досвіду, нових способів пізнання властивостей об'єкта, явищ, процесів, відкриттям власного образу «Я»; стимуляцією роботи лобової частки головного мозку (відповідальної за прийняття складних рішень і формування висновків) бесідою; активізацією комунікацій для стимуляції пам'яті і надання динамічності освітньому процесу; в) рефлексивний аналіз рішення проблеми та характеру набутого досвіду з поглибленням усвідомлення ціннісних орієнтацій (спільний пошук цінностей і смислів – загальнолюдських і особистісних; використання дидактичних методик з усним обміном інформацією та її вербалізацією для покращення збереження в пам'яті; комунікації і дискусії з відбору способів пізнання нового; діалог з приводу відомої і невідомої інформації про досліджуваний об'єкт, переробка інформації на основі нових способів пізнання шляхом рефлексивного аналізу, оцінки та досвіду навчання; візуалізація навчального матеріалу для концентрації знань; спрощення текстової інформації із поетапним підведенням підсумків і негайним визначенням завдань на наступний етап; моделювання логіки вирішення проблеми новими способами: графічними, інформаційними, образотворчими та ін.); д) розкриття й використання особистісного потенціалу молоді; 5. Результати: створення привабливого освітнього середовища (реального, віртуального, доповненого) для інтенсифікації розвитку Generation Z.

Перспективними векторами наших подальших розвідок у даному напрямі вважаємо більш детальне вивчення психологічних особливостей представників покоління Z для уможливлення більш чіткого проектування шляхів оптимізації педагогічної роботи.

Список використаних джерел:

1. Азаренок Н. В. Клиповое сознание и его влияние на психологию человека в современном мире. *Психология человека в современном мире* : матер. Всерос. юбилейной науч. конференции, посв. 120-летию со дня рождения С. Л. Рубинштейна (Москва, 15–16 октября 2009). Том 5. «Личность и группа в условиях социальных изменений» / отв. ред. А. Л. Журавлев. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. С. 110–112.
2. Быков Д. Л. Что ждет школьное образование к 2025 году? *Час експерта*. 03.03.2018. URL: <https://philologist.livejournal.com/10114043.html>
3. Верби Ю. I-да-Поколение: что известно о людях Z, которым принадлежит будущее. *Общество*. 11.11.2017. URL : <https://iz.ru/668935/iuliia-verbi/i-da-pokolenie>

4. Вико Дж. Основания Новой науки об общей теории наций / перев. с итал. А. А. Губера. Москва; Киев : «REFL-book»–«НСА», 1994. 656 с.
5. Гулыга А. В. Немецкая классическая философия. Москва : Рольф, 2001. 416 с.
6. Кулакова А. Б. Поколение Z: теоретический аспект. *Вопросы территориального развития* : научный журнал ВолНЦ РАН (сетевое издание). 2018. Вып. 2 (42) С. 1–9.
7. Липман М. Рефлексивная модель практики образования. *Философия для детей*. Москва : Ифран, 1996. С. 90–112.
8. Мирошкина М. Р. Интерпретации теории поколений в контексте российского образования. *Ярославский педагогический вестник*. 2017. № 6. С. 30–35.
9. Надворная О. А., Мишота И. Ю. Необходимость использования «теории поколений» для совершенствования процесса обучения на современном этапе. *Научный Вестник МГИИТ*. 2018. № 2 (52). С. 118–126.
10. Нечаев В. Д., Дурнева Е. Е. «Цифровое поколение»: психолого-педагогическое исследование проблемы. *Высшее образование в России*. 2016. № 1. С. 36–44.
11. Поколение Selfie: пять мифов о современной молодежи. ВЦИОМ. Пресс-выпуск. № 3265. 13.12.2016. URL : <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115996>
12. Поколение Z: те, кто будет после. Интервью А. Сычёвой с психотерапевтом, кандидатом медицинских наук Марком Сандомирским. *Executive academy*. 03.02.2011. URL : <http://www.executive.ru/knowledge/announcement/1450249/>
13. Сапа А. В. Поколение Z – поколение эпохи ФГОС. *Продуктивная педагогика*. 2015. № 8 (56). С. 2–9.
14. Саух П. Новий образ освіти в контексті ідей сталого розвитку суспільства: транснаціональний вимір. *Освіта для сталого розвитку: міжконтинентальний діалог інтелектуалів*. 2015. С. 146–161.
15. 30 фактов о современной молодежи: социологическое исследование Validata & Сбербанка (2016) [Презентация]. *Youth presentation*. 11.03.2017. URL : https://www.sberbank.ru/common/img/uploaded/files/pdf/youth_presentation.pdf
16. Howe N., Siiavvs W. *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York : William Morrow & Company. 1991. 538 p.
17. Shulman L. Ways of seeing, ways of knowing, ways of teaching, ways of learning about teaching. *Journal of Curriculum Studies*. 1992. Vol. 28. P. 393–396.

References:

1. Azarenok, N. V. (2009). Klipovoe soznanie i ego vliianie na psikhologiiu cheloveka v sovremennom mire [Clip consciousness and its influence on human psychology in the modern world], *Psikhologiya cheloveka v sovremennom mire*, materialy Vserossiyskoy yubileinoi nauch. konferentsii, posvyashchennoy 120-letiiu so dnia rozhdeniia S. L. Rubinshteina [Human psychology in the modern world, Proceedings of the all-Russian anniversary scientific conference dedicated to the 120th anniversary of the birth of S. L. Rubinstein]. Moscow [in Russian].
2. Bykov, D. L. (2018, March 3). «Chto zhdet shkolnoe obrazovanie k 2025 godu?» [What will happen with school education by 2025?]. *Chas eksperta*. Retrieved from <https://philologist.livejournal.com/10114043.html> [in Russian].
3. Gulyga, A. V. (2001). *Nemetskaia klassicheskaia filosofiia* [Classical German philosophy]. Moscow: Rolf [in Russian].
4. Howe, N., & Siiavvs, W. (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York, NY: William Morrow & Company [in English].
5. Kulakova, A. B. (2018). Pokolenie Z: teoreticheskii aspekt [Generation Z: a theoretical aspect]. *Voprosy territorialnogo razvitiia: nauchnyi zhurnal VolNTs RAN (setevoe izdanie)*, 2 (42), 1–9 [in Russian].
6. Lipman, M. (1996). Refleksivnaia model praktiki obrazovaniia [A reflexive model of educational practice]. In *Filosofiia dlia detei* [Philosophy for children] (pp. 90–112). Moscow: Ifran [in Russian].
7. Miroshkina, M. R. (2017). Interpretatsii teorii pokolenii v kontekste rossiiskogo obrazovaniia [Interpretations on the theory of generations in the context of Russian education]. *Yaroslavskii pedagogicheskii vestnik*, 6, 30–35 [in Russian].
8. Nadvornaya, O. A., & Mishota, I. Yu. (2018). Neobkhodimost ispolzovaniia «teorii pokolenii» dlia sovershenstvovaniia protsessa obucheniia na sovremennom etape [The need to use "the theory

- of generations" to improve the learning process today]. *Nauchnyi Vestnik MGIT*, 2 (52), 118–126 [in Russian].
9. Nechaev, V. D., & Durneva, E. E. (2016). «Tsifrovoe pokolenie»: psikhologo-pedagogicheskoe issledovanie problemy ["Digital generation": a psycho-pedagogical study of the issue]. *Vysshee obrazovanie v Rossii*, 1, 36–44 [in Russian].
 10. Pokolenie Selfie: piat mifov o sovremennoi molodezhi [The selfie generation: five myths about youth today]. (2016, December 13). *VTsIOM. Press-vypusk*, 3265. Retrieved from <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115996> [in Russian].
 11. Sapa, A. V. (2015). Pokolenie Z – pokolenie epokhi FGOS [Generation Z – the generation of the FSES era]. *Produktivnaia pedagogika*, 8 (56), 2–9 [in Russian].
 12. Saukh, P. (2015). Novyi obraz osvity v konteksti idei staloho rozvytku suspilstva: transnatsionalnyi vymir [A new image of education in the context of sustainable development of society: the transnational dimension], *Osvita dlia staloho rozvytku: mizhkontynentalnyi dialog intelektualiv: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Education for sustainable development: an intercontinental dialogue of intellectuals, Proceedings of the International Scientific-Practical Conference]. Kyiv [in Ukrainian].
 13. Shulman, L. (1992). Ways of seeing, ways of knowing, ways of teaching, ways of learning about teaching. *Journal of Curriculum Studies*, 28, 393–396 [in English].
 14. Sycheva, A. (2011, February 3). «Pokolenie Z: te, kto budet posle» [Generation Z: those who will come after]. *Executive academy*. Retrieved from <http://www.executive.ru/knowledge/announcement/1450249/> [in Russian].
 15. Verbi, Yu. (2018, November 11). «I-da-Pokolenie: chto izvestno o liudiakh Z, kotorym prinadlezhit budushchee» [I-yes-Generation: what do we know about Z people who own the future]. *Obshchestvo*. Retrieved from <https://iz.ru/668935/iuliia-verbi/i-da-pokolenie> [in Russian].
 16. Viko, Dzh. (1994). *Osnovaniia Novoi nauki ob obshchei teorii natsii* [Foundations of the New Science on the general theory of nations]. (A. Gubera, Trans.). Moscow–Kyiv: REFL-book–HCA [in Russian].
 17. *30 faktov o sovremennoi molodezhi: sotsiologicheskoe issledovanie Validata & Sberbanka* [30 facts about modern youth: a sociological study by Validata & Sberbank]. (2016). Retrieved from https://www.sberbank.ru/common/img/uploaded/files/pdf/youth_presentation.pdf [in Russian].

Chumak L. V.,

orcid.org/0000-0002-0010-1093

ACME-GUIDELINES OF THE DEVELOPMENT OF THE GENERATION Z REPRESENTATIVES IN THE CONTEXT OF THE REFLECTIVE-DESIGN EDUCATION PARADIGM

The article presents the conceptual provisions of the generations theory in the context of the reflexive-design paradigm of education. Its purpose is to identify ways to improve the educational process of modern youth in the context of significant structural components of the identified education paradigm. The objectives of the study are the elucidation of the digital generation features and the psychological and pedagogical context of the reflexive-design paradigm of education for the possibility of transforming them into a scientific field of methodical and methodological knowledge, with subsequent practical reproduction of certain basic provisions. The methodological basis consists of: conceptual provisions of the generations theory; philosophical, psychological and pedagogical aspects of education; acme-theory of personality development as a subject of activity using historical narrative; analysis and generalization of the information received regarding the psychological characteristics of "digital children" and the significant structural components of the reflexive-design paradigm of education for the possibility of further clearer designing the vector of the trajectory of the identified phenomenon as an objective need for educational practice in modernization. The research was performed in the context of a complex combination of personalized, system-structural and contextual approaches to the consideration of acme-landmarks of youth development in the context of the reflexive-project educational paradigm. The following research methods are used: the structural-analytical and the comparative-historical methods, which allow us to study the hereditary connections between different ideas; method of scientific ideas systematization; method of factual data interpretation; method

of predictive thinking with a focus on the quality results prediction. The novelty of the study is the developing an algorithm for the implementation of the reflexive-design paradigm of education and determination of its basic provisions as acme-guides for the development of young people of generation Z.

Key words: generations theory, socio-psychological features of young generation Z, algorithm of realization of the reflexive-design paradigm of education, basic positions.

Дата надходження статті: 30.10.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Примакова В.В.

УДК 372.2/.3.015.31:070](477)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.105>

Кузьма І. І. *

orcid.org/0000-0002-1219-8216

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО МЕДІАОСВІТИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовано форми й методи формування мотивації до медіаосвіти в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті наступності. Запропоновано використання нового медіапродукту – медіаосвітньої казки на теми визначення понять, пошуку інформації, диференціації правди й неправди в медіа, дотримання авторського права, економічних, прагматичних аспектів медіа, їхнього безпечного використання.

Зазначено, що медіаосвіта – актуальна міждисциплінарна проблема, численними є напрями медіаосвіти. Для їхньої реалізації необхідні нові підходи, передусім формування мотивації в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в контексті наступності. Корисність, привабливість (видовищність, радісність), цікавість визначено як мотиви, що спонукають до занять у сфері медіаосвіти.

Акцентується увага на негативному впливі надмірного використання новітніх медіа. Зазначено, що в початкових школах на формування медіаграмотності учнів спрямовані типові освітні програми. Водночас ця робота потребує посилення в закладах дошкільної освіти.

Виявлено необхідність створювати мотивацію для медіаосвіти та її реалізувати у співпраці педагогічних працівників, батьків, дітей (бесіди, розповіді, ігри, вправи, проекти, тренінги про значення навчання про медіа, через медіа, для медіа); за допомогою поєднання медіаосвіти з різними напрямками виховання: моральним, естетичним, трудовим та ін., – що відображено в медіаосвітніх казках. Визначено перспективні форми роботи – написання сценаріїв мінівистав із участю популярного героя мультиплікаційних фільмів Тітоньки Сови; медіаосвітнього свята «Медіа єднає друзів» тощо.

Акцентовано увагу, що розроблені форми й методи формування мотивації до медіаосвіти є джерелом для вияву творчості педагогічних колективів початкових шкіл, батьків та дітей, подальших наукових розвідок.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, заклад початкової освіти, медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, мотивація до медіаосвіти, медіаосвітня казка, форми, методи медіаосвіти.

Постановка проблеми. Серед освітніх проблем чи не найбільше уваги прикуто до медіаосвіти: впродовж останнього десятиріччя затверджено дві Концепції щодо її впровадження, започатковано декілька експериментальних програм, метою яких є формування медіаграмотності дітей та молоді, постійно підтримується інтерес до зарубіжних досліджень та наукових здобутків вітчизняних учених. Незважаючи на це,

* © Кузьма І. І.